

COMPLEXITATEA FUNCȚIEI DE APOZIȚIE *The Complexity of Apposition*

Maria-Laura RUS, Teaching Assistant Ph.D.,
“Petru Maior” University of Tîrgu Mureș

Abstract: The complexity of this syntactic function (apposition) is proved by means of semantic substance, of the syntactic relation in which it is included, of the issue of its antecedent, of the mark of the syntactic relation between the apposition and its antecedent (adică, anume, altfel spus, mai precis – namely, nominally, i.e., precisely etc.). Finally this complexity resides also in the confusion created between this syntactic function and the function of nominative nominal attributive (in traditional grammar) or the so-called “denominative modifier” (according to GALR 2005).

Keywords: apposition, syntactic relation, antecedent, attributive function, denominative modifier

Apoziția a ocupat întotdeauna o poziție sintactică aparte de restul funcțiilor sintactice, în mare parte datorită aspectelor pragmatice și semantice deosebite prin care este caracterizată. Această funcție a suscitat de foarte multe ori interesul diverșilor lingviști, iar aspectul interesant este că nu există unitate de vederi în special în legătură cu conținutul ei și al propoziției corespunzătoare, cu baza, cu marca raportului dintre apozitie și bază și cu raportul sintactic în sine dintre acestea două. Relația sintactică pe care această funcție o contractează este, astfel, una specială, datorată considerentelor deja menționate.

Din punct de vedere pragmatic, între apozitie și baza acesteia se stabilește o echivalență discursivă.

Din punct de vedere semantic, baza are funcția de a identifica referentul, iar apozitia nu face altceva decât să ofere detalii despre caracteristicile bazei¹.

Mioara Avram remarca faptul că „identitatea caracteristică apozitiei dintre noțiunile exprimate de termenul determinat și de propoziția apozitivă șterge existența raportului de subordonare dintre ele și dă propoziției în discuție un caracter oarecum independent, mai ales că de obicei tocmai ea cuprinde elemente mai precise”². Oarecum în același spirit, Mircea Mitran observa că „în cazul apozitiei stau pe același plan sintactic două cuvinte (grupuri de cuvinte sau propoziții) care exprimă aceeași realitate”³.

O opinie interesantă îi aparține lui I. Diaconescu, ce susține ideea că apozitia are trei funcții fundamentale, însă nu face distincție între apozitie și modificatorul denominativ. Astfel, funcțiile ar fi:

- funcția denominativă (baza + apozitia = A se numește B: *orașul Tg.-Mureș*)
- funcția descriptivă (baza + apozitia = A este B: *Tg.-Mureș, orașul nostru*)

¹ În felul acesta apozitia funcționează ca un „predicat semantic secundar” (Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010, p. 596)

² Mioara Avram, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG, I, 1956, p. 149.

³ Mircea Mitran, *Despre apozitie și raportul apozitiv*, în LR, XII, 1963, nr.1, p. 40

- funcția explicativă (baza + apozitia = A înseamnă B: *cucuruz, adică porumb*)⁴

Expunând opiniile lingviștilor menționați mai sus și analizând conținutul semantic al apozitia, precum și natura raportului pe care ea îl implică, Corneliu Dimitriu ajunge la concluzia că „apozitia și antecedentul nu sunt sinonime sintactice, pentru că apozitia [...] reprezintă o altă funcție sintactică decât antecedentul” și ele nu trebuie obligatoriu să fie „sinonime nici lexicale, indiferent de faptul că aceste sinonime sunt absolute [...] sau contextuale, care presupun o singură noțiune numită în feluri diferite și cu intenții diferite”⁵.

Aspectul semantic definitoriu care caracterizează apozitia determină o tipologie clară, despre care vorbește Gabriela Pană Dindelegan: apozitia de „echivalență” și apozitia „categorizantă”. Prima dintre acestea stabilește „o relație de echivalență (care poate fi totală – de tip ecuativ – sau prin calificare, identificare, reformulare”⁶:

Mi-a plăcut întotdeauna Eminescu, (adică) ⁷ Luceafărul poeziei românești.

Ai aflat ceva despre Grivei, cățelul vecinului?

Am încheiat afacerea cu celălalt, cu patronul restaurantului.

Calendula officinalis, adică gălbenelele, sunt foarte cunoscute pentru proprietățile lor terapeutice.

Apoziția de tip categorizant precizează caracteristicile bazei, de tipul profesiei, al gradului de rudenie, al naționalității etc.:

Haideți să vă fac cunoștință cu Horia, inginerul de sistem.

Acesta este Constantin Ionescu, directorul firmei.

Din punctul de vedere al structurii, clasificarea apozitiilor privește două clase: apozitiile simple și apozitiile complexe. Cele simple sunt realizate prin unități neîncadrate în grupuri (*Eric, fratele meu*), în timp ce apozitiile complexe înglobează diverse grupuri predicative (*Eric, fratele meu, verișorul lui Vlad*).

Complexitatea funcției despre care discutăm este dovedită și de confuzia cu o funcție destul de apropiată de apozitie. Delimitarea apozitia de această funcție, adică de atributul substantival nominativ (cf gramatica tradițională) sau așa-numitul modificator denominativ (cf GALR 2005), se poate face prin câteva caracteristici clare, remarcate de altfel de lingviștii care s-au oprit asupra problemei în cauză. Ele se impun precizate și în articolul de față. Astfel, acest modificator:

- Nu poate fi suprimat. În caz contrar se modifică, în mod evident, conținutul semantic și referențial al grupului nominal (*Subiectul stă în cazul **nominativ***)
- Este integrat sintactic, întrucât face parte din grupul nominal
- Nu se poate acorda cu regentul în caz (*Cazului **genitivului** îi sunt atribuite diverse funcții sintactice)
- Nu își poate modifica poziția, stând mereu după regentul său (*Locuiesc pe **Gloriei** strada)

⁴ Acestor trei funcții autorul menționat le adaugă diverse valori: de calificare, de identificare, analiză etc. A se vedea I. Diaconescu, *Sintaxa limbii române*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1995, p. 347-355.

⁵ Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române, vol. II, Sintaxa*, Editura Institutul European, Iași, p. 1498.

⁶ Gabriela Pană Dindelegan, *op. cit.*, p. 596.

⁷ Indiferent de prezența sau absența apozemului *adică*, în mod categoric vorbim aici despre apozitia totală de tip ecuativ, rol subliniat și de prezența obligatorie a semnului de punctuație aflat imediat după bază (virgula).

- Nu poate fi însoțit de apozeme (**Locuiesc pe strada, adică Gloriei*)
- Nu este însoțit de semne de punctuație

Având în vedere cele menționate mai sus despre modificatorul denominativ, se pot identifica ușor trăsăturile caracteristice apozitiei:

- Își poate modifica poziția față de bază (*Vă place Micul Paris, București?*)
- Se poate realiza prin nominal nedeterminat (*Aceasta este Maria, inginer de sistem*)

Observație: Această realizare este posibilă doar pentru apozitia categorizantă, întrucât „în absența determinantului, apozitia de echivalență se transformă în apozitie categorizantă: *Iată-l pe Ion, prietenul meu* > *Iată-l pe Ion, prieten al meu*”⁸.

- Se poate acorda în caz cu baza (*I-am dat Mariei, vecinei mele, toate informațiile cerute*)

Observație: Această realizare este posibilă de data aceasta doar pentru apozitia de echivalență. „Apariția apozitiei categoriale numai în absența determinantului (cu toate consecințele sintactice și semantice) împiedică realizarea acordului în caz sau preluarea prepoziției de la termenul-bază”⁹

- Este însoțită de așa-numitele apozeme (ex. *deci, adică, și anume, mai precis, altfel spus* etc.)
- Se poate realiza prin diferite grupuri (nominale¹⁰, adjectivale, adverbiale), forme verbale nepersonale, propoziții relative, propoziții conjuncționale sau propoziții independente:

L-ai întâlnit pe Mihai, soțul meu?

Când am văzut-o, își plimba câțelul neîngrijit, adică murdar.

L-am chemat imediat în cameră, aici.

Mereu îl văd lenevind, adică stând în fața televizorului.

Mereu îi oferim flori, mai precis ce îi place mult de tot.

Îți ofer cadoul dorit: să pleci în excursie.

Merele erau perfecte, adică se puteau mânca crude sau în compot.

O situație aparte o constituie secvențele de tipul „noi doi”, „toți patru”, „aceiași trei”, „voi toți”. În *Gramatica de bază a limbii române*, grupările în cauză sunt considerate „un tipar apozitiv special”, în care ambele unități (baza și apozitia) au natură pronominală și nu sunt izolate obligatoriu prin semnele de punctuație specifice apozitiei (virgula/perechea de virgule, două puncte, linia de pauză).

Alte dificultăți în analiza apozitiilor privesc stabilirea cazului. Poziționarea în cazul nominativ, acuzativ sau dativ nu este greu de făcut, dar genitivul nu este posibil, în condițiile în care apozitia este un grup nominal având drept centru un pronume semiindependent în nominativ, care cere cu necesitate un substantiv în genitiv:

Ți-am vorbit despre prietena Elenei, a verișoarei mele.

Apoziția este o funcție sintactică distinctă de celelalte funcții sintactice, având propriile trăsături care o particularizează și o individualizează între acestea, trăsături la nivel semantic, pragmatic și sintactic, pe care am încercat să le urmărim în acest articol. Ea nu poate apărea în

⁸ Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază ...*, p. 597.

⁹ Idem.

¹⁰ Grupurile nominale pot avea drept centru un substantiv, un pronume sau un numeral

lipsa unei baze, pe care vorbitorul o „traduce” (folosind termenul lui Corneliu Dimitriu) pentru interlocutor printr-o apoziție. În felul acesta, vorbitorul poate „apoziționa” „orice element cu informație semantică”¹¹ al codului lingvistic utilizat, subliniind importanța și frecvența apozițiilor.

Bibliografie selectivă

Avram, Mioara, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG, I, 1956

Bidu-Vrănceanu, Angela, Călărașu, C. et al., *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2005

Brâncuș, Grigore, Saramandu, Manuela, *Morfologia limbii române*, Editura Credis, București, 2001

Diaconescu, Ion, *Sintaxa limbii române*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1995

Dimitriu, Corneliu, *Tratat de gramatică a limbii române, vol. II, Sintaxa*, Editura Institutul European, Iași, 2002

Mitran, Mircea, *Despre apoziție și raportul apozitiv*, în LR, XII, 1963, nr.1

Pană Dindelegan, Gabriela, (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010

Pană Dindelegan, Gabriela, Dragomirescu, Adina, Nedelcu, Isabela, *Morfosintaxa limbii române: sinteze teoretice și exerciții*, Editura Universității din București, 2010

¹¹Corneliu Dimitriu, *op. cit.*, p. 1504.